

Pevec Svetozar Banovec

Des Grieux v »Manon«

Rodil se je 20. marca 1894 v Ljubljani.

Po šestih razredih osnovne šole na Grabnu je končal še šest razredov gimnazije na Poljanah, kmalu zatem — 1915, ko mu je bilo dvajset let — je moral na vojsko, ki jo je pretolkel kot poročnik.

V gledališče je prišel v začetku 1919, a je bil že prej z njim tesno povezan, »saj je kot fant trnovske fare že iz mladosti z njim ,gor rasel' ter doživljal njegove dvige in padce« (Slovenec 7. maja 1944). Podpisal je namreč 1919 pogodbo s Slovenskim gledališkim konzorcijem in bil angažiran »kot pevec-zborist v operi in opereti« s tristo kronami na mesec. Pokazal se je uporabnega, zato je še v istem letu — 1. julija — postal član gledališča. Pozno jeseni se je vpisal na konservatorij in pri Mateju Hubadu končal šest razredov. Medtem je bil eno leto (1921—1922) pisarniški uradnik konservatorija in se je v tem času —

3. maja 1922 — tudi poročil. Solist Narodnega gledališča v Ljubljani (najprej za manjše vloge) pa je postal 1. avgusta 1922. Plače dobi 1923 1500, 1924 3000, 1925 pa že 4000 dinarjev — vzporedno z marljivostjo in uspehi. Svoj pevski vrh je dosegel že pred drugo vojno, vendar je pel še dolga leta po osvoboditvi. Živel je predvsem za petje in svojo družino (bili so trije: on, žena Marija roj. Pretnar in 1932. leta rojena hčerka Jelena), za vse drugo — kot kažejo njegove avtobiografske pripombe na službeni vprašalni poli — ni imel posebne nagnjenosti.

Umrli je 26. septembra 1978 v visoki starosti 84 let.

*

Že 1919 so hvalili njegov glas, manj igro. Napovedali so mu, da si, »če vzdrži, lahko skuje lepo bodočnost« (Slovenec 4. decembra 1923) in da »vanj stavi slovenska opera po pravici najlepše nade« (Jutro 29. novembra 1924). Posebno v letih 1923 do 1926 je bilo ob velikih vlogah, ki jih je neprenehoma pel (Rudolf v »Bohème«, Des Grieux v »Manon«, Vašek v »Prodani nevesti«, Franjo v »Gorenjskem slavčku«, Vojvoda v »Rigolettu«, Ernest v »Don Posqualu«, Hoffmann v »Hoffmannovih pripovedkah« itd.) nemalo pohval in vzpodbud: »Saj že davno vemo, da je dober pevec z brezhibno šolanim glasom; da pa je pevskih lepot celo toliko v njem, kot jih je pokazal ta večer, pa nismo vedeli« (Slovenec 20. avgusta 1924); in »Njegov organ se zelo uspešno uveljavlja, pevec je uporaben v vseh vlogah, prodoren je in ambiciozen« (Narodni dnevnik 31. marca 1925); in »Ta pevec zasluži s svojim talentom, ambicijo in materialom prav posebnega uvaževanja. Ko si pridobi več čustvenosti in igre, bo g. Banovec izvrsten lirski tenor« (Jutro 21. junija 1925); Govekar pa zapiše celo: »Njegov glas je zlato« (Jutro 2. oktobra 1925). Potrebovali so ga in ga preveč izkoriščali: »V tednu je v tenorskih partijah največkrat na odru« (Narodni dnevnik, 31. marca 1925). Res se je prav zaradi tega nenehno razvijal, vendar je imel kritik v Slovenskem narodu (14. oktobra 1925) prav, ko je o njem zapisal: »Kako bi se mladi mož šele razvil, ko bi imel priliko potovati, poslušati slavne vzore. Kje so štipendije za naše najboljše ljudi? Skoro bi želel, da bi pel nekoliko slabše, ker nam ga sicer prej ali slej vzemo...« Njegov sloves je rasel, hkrati z njim zasedenost. Starim vlogam so se pridruževale nove, tako njegov znameniti Almaviva, Lenski, Princ (»Zaljubljen v tri oranže«) in še. Tako je do jeseni 1929 odpel 36 partij in absolviral 560 predstav.

Takrat je odšel na koncertno turnejo v Združene države (Cleveland, Chicago, Calumet, Mc Rocks Pa itd.), ki je trajala od 1. septembra 1929 do 1. junija 1931 — eno leto in devet mesecev. Poleg opernih arij je pel tudi slovenske narodne (»Tiha luna«, »Gor čez jezero«, »Ko so fantje«) in umetne pesmi (Volarich, Mašek, Vilhar, Fleišman, Foerster, Gerbič, Sattner, Pavčič, Adamič, Ravnik, Lajovic, Škerjanc), češka Opera v Chicagu ga je angažirala za štirikratno gostovanje v glavni vlogi v »Hoffmannovih pripovedkah«, nekajkrat je pel tudi v radiu. Slovenski in ameriški časniki so pisali o njem navdušeno: »Nastopil je sigurno, zmagovito, zanosito, simpatično... Zmagonosno je prodril pred ameriško publiko. Triumfiral je njegov glas, njegova umetnost, umerjenost in finesa nastopa, triumfiral je Hubadova šola. Skratka — Banovec je prodril na celi črti ter dobil mednarodno priznanje« (Slovenski list 10. junija 1930). Ko je v

Franjo v »Gorenjskem slavčku«

Calumetu pel Hrvatom hrvaške narodne in umetne (»Brate, što si tužan«), je nekdo iz občinstva dejal: »Kad ne bi mogao sam doći na Banovčev koncerat, morali bi me donijeti.«

Ameriške izkušnje so mu — kot so 1931 opazili ocenjevalci Jutra, Slovenskega naroda in Jugoslovana — prinesle »svobodnejšo igro«, pridobil je »na živahnosti in moškosti nastopa«, »poje z manj rezerve kot prej«, »postal je zelo samostojen, giblje se mnogo svobodnejše, v vsakem oziru se je poživel, zrasel tako kot pevec, a še bolj kot igralec«. Tako je postal »najboljši naš Almagor« (Govekar v Slovenskem narodu 29. marca 1932) in se je »kot pevec tesno približal najvzornejši izvedbi svoje pevsko silno težke partije« (Jutro 5. oktobra 1932). »Izredno je dvignil samega sebe v vlogi pisarja« (v Musorgskega »Hovanščini«). »Toliko pristnosti in verjetnosti še nismo doživeli pri njem. Nedvomno je ta svet oblikovanja njemu bližji; naj ostane v njem in dal nam bo lahko še mnogo lepega« (V. Ukmar, Slovenec 6. oktobra 1934). Čez tri leta isti kritik zapiše o njem, da se »v poslednjem času vse bolj razvija v smeri ostro karakternih partij« (Slovenec 28. oktobra 1937). To je bilo zapisano nekaj mesecev po Banovčevem velikem uspehu na gostovanju ljubljanske Opere s »Prodano nevesto« v Trstu: »Ko je pel gospod Banovec svojo groteskno, pa vendar ginljivo vlogo, je bilo vse gledališče tiho, tako da bi vseh 5000 ljudi moglo slišati žepni robček, če bi komu padel na tla« (Slovenec 11. junija 1937). Ko je med drugo vojno slavil 25-letnico opernega udejstvovanja (maja 1944), ga je nekdo v Jutrovem listku takole označil: »Svetozar Banovec pripada tisti generaciji naših igralcev in pevcev, ki niso šli v svojem razvoju in umetniškem oblikovanju skozi znanstvene modele raznih pevskovzgojnih sistemov... marveč so stopili na oder s svojimi prirojenimi sposobnostmi in z zdravo ambicijo, ki jih je gnala od uspeha do uspeha. Dozorevali so v praksi... Bil je eden izmed posebno pri-

ljubljenih tenorjev naše opere, ustvaril si je lep repertoar in dosegel nesporne uspehe tudi v tujem svetu, kamor je šel propagirat naše ime in našo kulturo» (5. maja).

Po drugi vojni je še zmeraj pel, vendar le manjše vloge ter Vaška. Z vlogo Pedrilla (Mozart, Beg iz seraja) je slavil 30-letnico umetniškega delovanja. Takrat je mojster Betetto napisal o njem znamenito pismo (ohranjeno v SGM, priobčeno v Gledališkem listu Opere Ljubljana 1952/53), v katerem je najprej podal celovito oznako pevca, nato pa razčlenil tri njegove najboljše kreacije: Des Grieuxa, Misaila in Vaška: Banovec je »tipično slovenski gledališki delavec... eden tistih redkih... ki je na lastni koži občutil vse peripetije v razvoju slovenske Opere od leta 1922 dalje... Hubadov učenec... pevec z dušo in telesom, obdarjen z lepim, zvočnim tenorjem, polnim kovine, postavljenim na solidnem tehničnem znanju ter vodenim od zdravega, naravnega glasbeno estetskega čuta... v letih 1925 do 1929 je skoraj sam nosil vse breme v repertoarju liričnega značaja...« O Des Grieuxu: »Slišal sem tenorje večjega slovesa in visokih honorarjev, ki mu zdaleka niso bili kos... Koliko smisla za lepoto fraze, koliko tehnične spretnosti v obvladanju voix miksta ter agogičnih in dinamičnih fines je bilo v njegovem petju...« O Misailu: »Njegov naravni humor v glasu, mimiki in kretnjah je vselej izvajal meni kakor vsem zakulisnim opazovalcem pristrčen smeh...« In o Vašku: »Kako preprosto, neizumetničeno podaja tega v bistvu tolikanj dobrodušnega vaškega tepčka... mimičen izraz, kretnje, glas — vse je zaokroženo, naravno, zato prikupno in toplo...«

(Vse njegove partije so našteje v Gledališkem listu Opere, Ljubljana, 1952/53, št. 2, str. 34—36, vsega skupaj 93 opernih vlog.)

Svetozar Banovec

Le ténor de l'opéra Banovec (né en 1894) chantait depuis 1919 jusqu'aux premières années de la deuxième guerre mondiale. Il fit des études de chant auprès du chef d'orchestre et directeur de l'opéra Matej Hubad et il évolua très vite — déjà dans les années 1923—1926 — en un chanteur excellent et laborieux à la fois. Ses rôles les plus importants furent ceux de Rodolfo, de Duc, de Hoffmann, de Vašek, de Misail et surtout celui de des Grieux. Il chanta 90 rôles en tout. Il fit une tournée d'un an et 9 mois aux États Unis et connut un vrai succès. Il retourna riche en expériences et surtout encouragé et plus sûr de son art de chanteur et d'interprétation. Lorsqu'il chantait le rôle de Vašek à Trieste en 1937, un critique écrivit: «Quand il chantait son rôle grotesque et touchant à la fois, tout le théâtre s'est tu de manière que tous les 5000 personnes pourraient entendre le mouchoir tomber si quelqu'un le laissait tomber par terre.» Il mourut le 26 septembre 1978.